

УДК 373.57(063)

ББК Ч 448.44 р

А 437

Актуальні проблеми в системі освіти: ЗНЗ – доуніверситетська підготовка – ВНЗ : зб. наук. пр. матеріалів ІХ міжрегіонального семінару, м. Київ, 14 листопада 2014 р. Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. – К. : НАУ, 2014. – 316 с.

До збірника ввійшли статті та тези доповідей учасників ІХ міжрегіонального семінару «Актуальні проблеми в системі освіти: ЗНЗ – доуніверситетська підготовка – ВНЗ», м. Київ, 14 листопада 2014 року, який проводився на базі кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету спільно з іншими науковими установами та навчальними закладами України. Адресований науковцям, викладачам ЗНЗ і ВНЗ, аспірантам та працівникам галузі педагогіки.

Редакційна колегія:

Муранова Н. П., к. пед. н., доц., проф. кафедри базових і спеціальних дисциплін, директор Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (голова);

Буркова Л. В., д-р пед. н., заступник директора з наукової роботи Інституту обдарованої дитини НАПН України;

Лобода С. М., д-р пед. н., проф., проф. кафедри журналістики Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету;

Тарасюк В. С., к. ф.-м. н., старший викладач кафедри базових і спеціальних дисциплін Національного авіаційного університету;

Черіпко С. І., старший викладач кафедри базових і спеціальних дисциплін, заступник директора з навчальної роботи Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Свентицька В. А., старший викладач кафедри базових і спеціальних дисциплін Національного авіаційного університету;

Луцька І. В., начальник навчально-методичного відділу Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (протокол № 8 від 26 листопада 2014 року)

Мішеніна Тетяна

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДИДАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ 157

Мокрицька Наталія

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У
НОВОБОГДАНІВСЬКІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ
І-ІІІ СТУПЕНІВ 164

Муранова Наталія

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ НАУКОВО-
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
ПІДГОТОВКИ 171

Неділько Віктор, Руденко Сергій

«ПОТЕНЦІАЛЬНІ АБІТУРІЄНТИ» – ЯК ГРУПА МЕДИКО –
СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ (ЗА ДАНИМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕД БАТЬКІВ) 179

Нестеренко Любова

ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СЛУХАЧІВ
ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ З МАТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ «ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД – ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА – ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД» 187

Нікуліна Наталія, Нікулін Олександр

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ З
МАТЕМАТИКИ ДЛЯ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ 190

Одарченко Роман

ЗАСОБИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ 198

Оржехівська Аліна

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ 205

Орищенко Віра

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ КОМПЛЕКСІ
«ЗНАМ'ЯНСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 2 –
ЛПЦЕЙ» 211

Павленко Наталія

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА В ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ 223

Піддячий Микола

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: СОЦІАЛЬНО-
ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ 231

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ

У статті обґрунтовано актуальність створення умов для підвищення соціально-професійного рівня старшокласників в умовах профільного навчання; формування життєво-трудових компетентностей; проектування навчально-виховного процесу сприятливого для формування психологічного досвіду в процесі соціально-професійної взаємодії.

Ключові слова: динаміка; духовність; здібності; компетентність; комплекс; наступність; нахили; продуктивність; профорієнтація; розвиток; самовизначення; свідомість; соціалізація.

Постановка проблеми. Головними причинами недостатньої динаміки розвитку особистості старшокласника є відсутність: ситуації в суспільстві, сприятливої для соціально-професійного розвитку; збалансованого освітнього середовища та відсутність в достатній кількості підготовлених до продуктивної взаємодії педагогів; ресурсів для розширення ключових діяльностей у процесі розбудови регіонального освітнього середовища тощо.

Освітні інституції та органи місцевого самоврядування мають створювати старшокласникам сприятливі умови для задоволення їх запитів у напрямку: розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб; забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, отримання професії; професійній орієнтації і самовизначення, соціалізації незалежно від місця проживання та стану здоров'я; здійснення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням; сприяння у розвитку творчої самостійності, формуванні системи уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, які забезпечать можливість успішно самореалізуватися; продовження всебічного розвитку як цілісної особистості, його здібностей і обдарувань, його духовності

й культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного та соціально-професійного вибору.

Філософські, психолого-педагогічні та соціально-економічні засади розвитку особистості на етапах вікового розвитку в умовах соціального та освітнього середовищ, підвищення соціально-професійного рівня особистості напрацьовані як українськими, так і зарубіжними науковцями, що є підґрунтям для аналізу та роздумів. Особливо взяті компоненти на різних етапах розвитку особистості із врахуванням ступеня розвитку суспільства та середовища на різних етапах історичного поступу представили у своїх доробках: А. Аверсанов, Б. Ананьев, П. Бергер, А. Бергсон, Н. Бердяев, В. Бондар, І. Бех, П. Блонський, В. Бондар, Л. Бочева, В. Герасимчук, Ю. Гильбух, С. Гончаренко, Ф. Дістервег, В. Иванов, І. Зязюн, Л. Калініна, В. Кремень, З. Ковязина, Я. Коменський, А. Кузьмінський, О. Ляшенко, А. Макаренко, Ю. Мальований, В. Маслов, Н. Никифорова, Н. Ничкало, В. Олійник, Й. Песталоцці, А. Самодрин, Г. Сковорода, В. Скрипка, В. Сухомлинський, Г. Терещук, Т. Титаренко, К. Ушинський, Г. Філіпчук, О. Шпак, М. Ярмаченко та ін.

Формулювання мети статті (постановка завдання). У процесі взаємодії старшокласників з педагогами та наставниками має враховуватися, що для їх життя і діяльності важливий як внутрішній об'єм засвоєного змісту запропонованого для вивчення матеріалу з метою розвитку, так і можливість та здатність його продуктивного використання у запропонованих умовах. Це спонукає вчених, у тісній взаємодії з освітньою практикою, спроектувати продуктивне навчально-виховне середовище, спрямоване на формування цінностей, якостей та рівнів компетентностей з метою функціонування в життєвому середовищі, сприятливому для оволодіння соціальним досвідом, навичками життя й трудової діяльності у межах реального соціально-професійного та економічного середовищ.

Узагальнену мету профільного навчання можна сформулювати у напрямі вирішення актуальної проблеми – забезпечення умов для підготовки особистості старшокласника до життя та праці. Реалізація мети передбачає якісну освіту старшокласників у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою,

забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Одним із проектів соціально-професійно спрямованої профільної підготовки старшокласників має створюватися наближено до регіонального ринку праці [2, с. 17]. Наукове обґрунтування шляхів зближення середовища профільного навчання і професійного середовища є важливим для розв'язання низки суперечностей між: соціальним замовленням якісної підготовки особистості, конкурентоспроможної на ринку праці, і недостатнім рівнем її реальної підготовки до професійної діяльності в умовах соціально-професійно спрямованого профільного навчання; значним обсягом інформації в умовах швидкозмінних технологій і неадаптованістю навчального середовища системи загальної середньої освіти до інноваційних змін; розвитком інфраструктури системи загальної середньої освіти і відсутністю розроблених теоретико-методичних основ функціонування профільної системи освіти старшокласників на соціально-професійних засадах; впровадженням інтегративного підходу в особистісно зорієнтований навчально-виховний процес і необхідністю його врахування у профільній підготовці старшокласників до соціально-професійної взаємодії на ринку праці; новими інформаційними технологіями для однієї із змістових ліній технологічного освітнього компоненту і недостатністю використання таких технологій у соціально-професійно спрямованій профільній підготовці старшокласників в умовах компетентнісного підходу; спрямуванням старшокласників у вищі навчальні заклади та відсутності на ринку праці стійких прогнозів про працевлаштування після їх закінчення.

Актуальність педагогічного дослідження обґрунтовується на основі вирішення частки практичних завдань у процесі наукової діяльності, спрямованої на одержання нових знань та акцентуванні уваги на вже розроблені знання про: закономірності процесу навчання, виховання і розвитку особистості, про структуру, теорію, методику і технологію організації навчально-виховного процесу, його зміст, принципи, організаційні методи і прийоми, які мають бути використані в процесі побудови соціально-професійної моделі профільного навчання з використанням компетентнісного підходу.

Вирішення проблеми соціально-професійного спрямування старшокласників в умовах профільного навчання засобом компетентнісного підходу лежить в площині інтересів двох департаментів Міністерства освіти і науки (Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти та Департаменту професійно-технічної освіти), що у площині організації та реалізації навчально-виховного процесу ускладнює її вирішення як на користь особистості, так і на користь суспільства, регіону і держави. Зазначена проблема окреслюється як усвідомлене протиріччя між запитами практики і обмеженими можливостями теорії в умовах ринкової економіки в контексті виховання особистості та соціально-економічної доцільності в інтересах «суб'єктів взаємодії».

До основних завдань соціально-професійного спрямування профільного навчання засобом компетентнісного підходу відносяться: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки [3, с. 4]; забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, можливості отримати професію; сприяння професійній орієнтації і самовизначенню старшокласників, соціалізації учнів незалежно від місця проживання, стану здоров'я тощо; здійснення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням; сприяння у розвитку творчої самостійності, формуванні системи уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, які забезпечать випускнику школи можливість успішно самореалізуватися; продовження всебічного розвитку учня як цілісної особистості, його здібностей і обдарувань, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору та продуктивної взаємодії на ринку праці.

У процесі взаємодії старшокласників з організаторами та виконавцями навчально-виховного процесу має враховуватися, що для їх життя і діяльності важливий як внутрішній об'єм засвоєного змісту запропонованого для вивчення матеріалу з метою розвитку, так і можливість та здатність його продуктивного використання [6, с. 86] у запропонованих умовах. Це спонукає до проектування продуктивного навчально-виховного середовища, спрямованого на

формування цінностей, якостей та рівнів компетентностей на етапах вікового розвитку з метою підвищення соціально-професійного рівня старшокласників. Зазначимо, що взаємодія учасників процесу в запропонованих умовах згармонізує розвиток когнітивної (знання), операційно-технологічної (уміння), мотиваційної (емоції), етичної, соціальної і поведінкової складових компетентностей особистості.

Закономірно, що у процесі реалізації освітніх проектів фахівці, які досліджують формування доданої вартості в системі неперервної освіти, виділяють зазначений показник окремо для системи загальної середньої освіти. Тому регіональні управління освітньою системою у реформаторському процесі мають спрямовувати зусилля і доступні ресурси на формування у педагогічних колективів: соціально-професійної зрілості; підвищення рівня компетентностей; здатності об'єктивно оцінювати національну культурно-історичну спадщину [7, с. 32] та найкращі напрацювання людства на теренах цивілізованого світового співтовариства; усвідомлення необхідності забезпечення процесу входження в Європейський і світовий полікультурний і соціально-економічний простір з цінностями притаманними українському суспільству, які стануть складовими загальнолюдських цінностей світового масштабу тощо. За такого підходу потребує узгодження підвищення кваліфікації управлінська ланка загальноосвітнього навчального закладу з суспільними, соціально-економічними потребами регіонального й державного характеру та виокремленням ціннісних пріоритетів [1, с. 18] у відповідності до основних критеріїв сучасних світових характеристик цивілізованого суспільства розвинених країн світу.

Профільна школа в Україні має вибудовуватися із урахуванням культурологічного підґрунтя, існуючих суспільних відносин, соціально-економічного становища, ментальності. У зазначеному контексті перспективною для особистості, суспільства, регіонів та держави є організація профільного навчання, за якої загальноосвітній навчальний заклад є учасником проекту регіонального та державного розвитку. У цьому проекті йому відводиться певна роль у вихованні особистості, налаштуванні згармонізованих суспільних відносин, розбудові соціально-економічного середовища у взаємодії з представниками

сформованої інфраструктури та налагодженні партнерських стосунків з професійними й вищими навчальними закладами, чи, навіть, входження до структури «Навчального та навчально-науково-виробничого комплексу».

З метою підвищення соціально-професійного рівня особистості в заданих умовах розробляється комплексна науково обґрунтована система змісту неперервної освіти й технологій (форм, методів, засобів), спрямування її в систему існуючих та перспективних соціальних і професійних відносин, у контексті синергетичного підходу [5, с. 6], з метою вирішення лінійних та нелінійних завдань, формування рівнів компетентностей на різних етапах розвитку із врахуванням вікових особливостей, які дають йому можливість функціонувати в умовах швидкозмінного середовища, в особистісному і суспільному відношенні, відповідно до його соціального статусу пов'язаного з професійною освітньою приналежністю.

У зв'язку з цим, необхідність розроблення комплексної науково обґрунтованої системи спонукає педагогічну науку та практику до тісної взаємодії у напрямку розроблення навчально-виховного комплексу з метою підвищення соціально-професійного рівня старшокласників в запропонованих умовах. Слід підкреслити, що це зумовлюється такими чинниками: на основі автентичних знань забезпечується поступ цивілізованого суспільства [4, с. 7]; технології, які сприяють доступу до цінної інформації, динамічно змінюються, як правило вони надійніші і швидші; запропонований зміст підвищення кваліфікації педагогів, який базуються на принципах формування в них базових і спеціальних знань, на момент їх впровадження часто не відповідає сучасним вимогам; особистість потребує формування рівнів компетентностей, які допоможуть їй впоратись із сучасними і майбутніми викликами «знаннєвого» суспільства; традиційні освітні проекти базуються на вивченні фактологічного матеріалу, удосконаленні частини знань і потребують заміни на нові, в яких наголос робиться на розвиток навичок мислення, формування креативності, налагодження міжособистісних відносин тощо.

В умовах профільного навчання маємо навчити старшокласників аналізувати динаміку тенденції стремління особистості, суспільства та держави до європейських та світових «прогресивних союзів», що в означеній частині, може в майбутньому поетапно забезпечувати

виконання частини завдань наближення до самодостатніх ідейно і духовно інтегрованих суспільств.

Реструктуризація світових суспільних відносин та соціально-економічних процесів вимагає періодичного оновлення змісту, методів і форм профільного навчання та забезпечення умов для його диференціювання. Динаміка демократичних процесів і деформації навколо демократизації, зростання числа країн з ринковою економікою, все гостріше порушує питання морально-духовних цінностей особистості та підвищення її соціально-професійного рівня (базові й спеціальні знання і вміння). Загострюється проблема підбору навчального матеріалу для розширення діапазону компетентностей старшокласника. Саме тому, нова доба потребує розвитку психолого-педагогічного знання з урахуванням загальної системи людинознавства та створення сучасних наукових теорій і методик соціально-професійного розвитку особистості. Цілісна систем профільного навчання має підтримуватися психолого-педагогічною наукою з прогресивними поглядами, яка охоплювала б усі ланки державної і громадської освіти та самоосвіти, сприяла розвитку неперервної освіти та здійснювала супровід соціально-професійної траєкторії особистості.

Висновок. Суспільні та соціально-економічні зміни спонукають педагогічну науку у взаємодії з освітньою практикою до розробки соціально-професійно орієнтованого навчально-виховного процесу профільної школи, спрямованого на вивчення наявного та перспективного світоустрою за певними законами, закономірностями та принципами розвитку особистості, суспільства, держави та світу. Такий підхід сприяє формуванню компетентностей старшокласників, які зменшать ризики їх життя в умовах швидкозмінних соціальних, економічних та професійних систем.

Шлях вирішення цієї проблеми знаходиться в площинах зміни суспільної ситуації та розробленню соціально-професійно орієнтованих навчально-виховних заходів та комплексів для профільного навчання старшокласників. Це дозволить спрямувати старшокласника на шлях продуктивної соціально-професійної взаємодії з метою формування їх життєво-трудова компетентностей, потрібних для гармонізації особистості, що сприятиме стабілізації суспільних відносин, зменшенню соціальної напруги та розвитку соціально-економічного середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності : наук. видання / Бех І. Д. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Герасимчук В. І. Соціально-орієнтований ринок праці і проблеми його становлення / Герасимчук В. І. – К., 2000. – 32 с.
3. Гончаренко С. У. Дидактична концепція змісту освіти / С. У. Гончаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – К. : Вінниця, 2002. – Вип. 2, ч. 1. – С. 22–26.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : [монограф.] / Зязюн І. А. – К.–Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
5. Кремень В. Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : [монограф.] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
6. Никифорова Н. Г. Поликультурные основы проектирования регионального компонента в современной школе / Н. Г. Никифорова // Известия Международной Славянской Академии образования им. Я. А. Коменского. – 2006. – № 4. – С. 85–92.
7. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Т. М. Титаренко. – К., 1994. с 48 с.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ:
ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД –
ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА – ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

Матеріали
ІХ міжрегіонального семінару
14 листопада 2014 року

В авторській редакції

Підп. до друку 01.12.2014. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 18,37. Обл.-вид. арк. 19,75.
Тираж 65 пр. Замовлення № 231-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Космонавта Комарова, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002